

Rivi Godfried
Hogeschool Rotterdam
Contact: r.a.godfried@hr.nl

100 Dagen Thuiskomen in Taal¹

1. Inleiding

Vanuit de *Comenius Teaching Fellowship* hebben wij een leerlijn ontworpen, gericht op het stimuleren van taalontwikkeling en thuisgevoel in de eerste 100 dagen van de hbo-student. Tijdens het ontwerpen van de leerlijn ‘100 Dagen Thuiskomen in Taal’ hebben wij een aantal onderliggende principes gebruikt. In dit stuk lichten we toe wat deze principes inhouden en welke uitgangspunten de leidraad vormen. We hopen hiermee andere onderwijsprofessionals te inspireren om ook hun (talige) onderwijs te innoveren en een inclusieve leerlijn te ontwerpen.

2. Uitgangspunt taalvaardigheid

Taalvaardigheid is belangrijk in het hbo. Studenten hebben taal nodig om hun studiestof te begrijpen en laten dit begrip vaak zien in schriftelijke of mondelinge taal. Aan de start van hun studie hebben studenten een bepaald (maar heel divers) niveau van algemene taalvaardigheid. Hbo-taalvaardigheid is een nieuwe stap in deze taalontwikkeling.

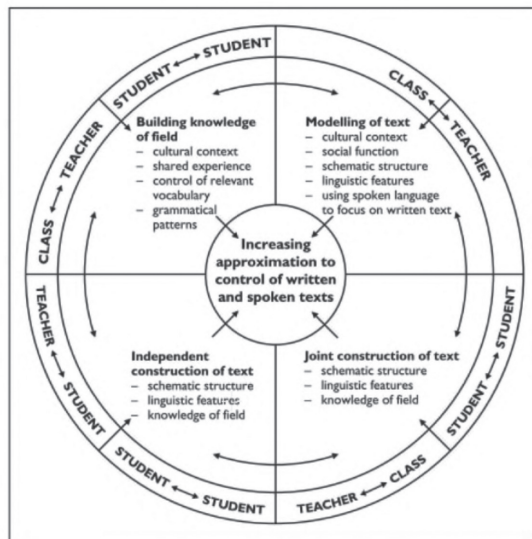
De studie, en later het werk, vragen bijvoorbeeld abstracter taalgebruik en complexere zinnen. Elk vakgebied kent daarnaast zijn eigen talige eisen: van vakjargon tot specifieke tekstsoorten. Het programma ‘100 Dagen Thuiskomen in Taal’ is erop gericht om eerstejaarsstudenten te helpen om deze stap te zetten en is gebaseerd op drie uitgangspunten.

Ten eerste gaat het programma uit van ‘taalontwikkelen lesgeven’. De taalontwikkeling van studenten is niet uitsluitend de verantwoordelijkheid van de student zelf en ook niet van een (taal)docent. Elke docent kan bijdragen aan deze ontwikkeling, door in de lessen aandacht te hebben voor het eigen taalgebruik, door de productie van taal te stimuleren en door duidelijke eisen te stellen aan talige producten (Alladin & van der Westen 2009).

Ten tweede is ‘100 Dagen Thuiskomen in Taal’ ingericht volgens de principes van ‘genre didactiek’. Communicatie is een sociaal fenomeen en kent als zodanig veel onge-

schreven afspraken tussen taalgebruikers. Teksten zijn gebonden aan deze conventies, afhankelijk van het doel van de tekst. We weten allemaal hoe een recept er meestal uitziet: een ingrediëntenlijst en een stappenplan van hoe je het gerecht bereidt. Een recept is een duidelijk te onderscheiden genre. Op die manier kent ook elk vakgebied zijn eigen genres.

In brede zin kun je ook stellen dat het hoger onderwijs zijn eigen genres kent. Studieteksten zijn gebonden aan geschreven en ongeschreven regels over 'opbouw', 'stijl' en 'woordgebruik'. De genredidactiek biedt een kader voor hoe je studenten deze regels bij kunt brengen. Voor '100 Dagen Thuiskomen in Taal' is gebruikgemaakt van de *Teaching and Learning Cycle* van Pauline Gibbons:

Afbeelding 1 – *The Teaching Learning Cycle* (Gibbons 1992, in: Kuiper 2019).

Eerst analyseert de docent, samen met studenten, de conventies van het genre. Vervolgens werken studenten samen aan een tekst en ten slotte werken zij individueel een schrijfproduct uit. Samenwerking neemt zowel in de genredidactiek als bij '*sense of belonging*' een belangrijke plek in. Daarom wordt er bij '100 Dagen Thuiskomen in Taal' veel groepswerk verricht.

Ten derde sluit '100 Dagen Thuiskomen in Taal' aan bij de verschillende fasen van het schrijfproces. Schrijven is een complexe vaardigheid: je moet je verplaatsen in de lezer, je moet je eigen gedachten ordenen, de juiste woorden kiezen en je kennis van spelling en grammatica inzetten. Al in de jaren 1980 concludeerden Flower & Hayes (1981) dat het schrijfproces in te delen is in verschillende stappen. Hoewel veel schrijvers tijdens het schrijven deze stappen vaak kriskras door elkaar zetten, helpt het volgens

om de verschillende fasen van het proces te scheiden. In het onderwijs kun je studenten hierbij helpen door de verschillende stappen één voor één te behandelen. In ‘100 Dagen Thuiskomen in Taal’ starten studenten om die reden met ideeën genereren, daarna structureren zij deze in een bouwplan, vervolgens schrijven ze hun tekst uit en ten slotte verbeteren ze de tekst.

3. Uitgangspunt ‘thuisgevoel’

Door de gehele leerlijn zijn verschillende elementen verwerkt die in relatie staan tot ‘thuisgevoel’, ofwel ‘*sense of belonging*’. *Sense of belonging* behelst de mate waarin iemand zich thuis voelt binnen een groep en zich aan anderen kan binden. Een hogeschool en een opleiding vormen een nieuwe context voor een student. Zich daarin thuis voelen is niet vanzelfsprekend. Onder de studenten die uitvallen geeft een kwart aan dat zij zich niet thuis voelen (Gomes 2019). Daarbij is de connectie tussen ‘taalvaardigheid’ en ‘thuisgevoel’ ook relevant. Wanneer studenten zich niet zeker voelen over hun schriftelijke vaardigheden is het voor hen moeilijker om hun plekje te vinden en in te nemen. Met ‘100 Dagen Thuiskomen in Taal’ hebben we dit probleem ‘omgedacht’.

We hebben, behalve naar de hierboven beschreven talige vaardigheden, ook gekeken naar wat studenten nodig hebben om zich thuis te voelen. Uit onderzoek (Gomes 2020) blijkt dat vijf factoren invloed hebben op thuisgevoel bij studenten:

1. jezelf kunnen zijn;
2. contact met medestudenten;
3. contact met docenten;
4. toegang tot hulpbronnen;
5. je veilig voelen.

Deze factoren hebben we zo goed mogelijk in de leerlijn verwerkt: ‘bewustwording van je eigen identiteit’, ‘de groep leren kennen’, ‘aandacht voor meertaligheid’, ‘veel samenwerking en reflectie in het gehele schrijfproces om tot een tekst te komen’. De toegang tot hulpbronnen hebben we verankerd door veel links naar onlinehulpbronnen te verwerken. Daarnaast hopen en verwachten we dat, doordat het onderlinge contact tussen studenten en met docenten hierdoor vergroot wordt, studenten dit ook als hulpbron gaan zien. Dit contact vergroot namelijk ook het thuisgevoel.

Om een gevoel van veiligheid te creëren, hebben we in de leerlijn veel samenwerkingsopdrachten verwerkt in diverse vormen, waarbij specifiek aandacht is voor ieders kwaliteiten en voor de positieve inbreng van ieder groepslid in het gezamenlijke eindresultaat. Daarnaast is bij alle opdrachten zo veel mogelijk gebruikgemaakt van inclusief taalgebruik en is stereotyperend woordgebruik vermeden. In onze werkvorm over

peerreview en in de bijbehorende video besteden we hier ook extra aandacht aan, door studenten bewust te maken van de gewenste aanspreekvormen tussen studenten onderling. Dit zien we echter ook als een taak van de docent die de werkvormen begeleidt.

In de leerlijn is aandacht voor meertaligheid: in sommige werkvormen expliciet en in andere impliciet. Ten opzichte van meertaligheid bestaan verschillende attitudes (Brussel Vol Taal 2020):

- *verbieden*: er wordt uitsluitend Nederlands gesproken;
- *tolereren*: in de klas wordt Nederlands gesproken, in informele situaties wordt de thuistaal gebruikt;
- *waarderen*: thuisstalen worden zichtbaar gemaakt;
- *inzetten*: thuishalen worden ingezet om het Nederlands te leren.

Bij de laatste twee attitudes worden de perspectieven en identiteit van de student gewaardeerd en gezien. We vermoeden dat deze kunnen bijdragen aan het versterken van het thuisgevoel. Met het oog hierop hebben we deze attitudes als uitgangspunt genomen voor de verschillende werkvormen in onze leerlijn.

Een belangrijke leidraad voor ons, als projectgroep, was de vraag hoe we ervoor zorgen dat elke student zich gezien, gehoord en gewaardeerd voelt door de werkvormen die wij ontwikkelen. Verschillende werkvormen gebruiken we al jaren bij de keuzevakken ‘Interculturele Communicatie’ en ‘Schrijfvaardigheid’. Studenten geven aan dat deze werkvormen hen dieper inzicht geven in hun eigen identiteit en in de identiteit van anderen die tot een andere sociaal-culturele groep behoren. Het gaat om het gevoel dat jouw identiteit er niet alleen mag zijn, maar dat er ook erkenning is voor de meerwaarde van onderlinge verschillen voor ons onderwijs (Danowitz & Tuit 2011).

4. Vraag aan de lezer

Op welke manier kunt u deze uitgangspunten gebruiken om uw onderwijs te vernieuwen?

Referenties

Alladin, E. & W. van der Westen (2009). “Taalontwikkelen in het hoger onderwijs”. In: S. Vanhooren & A. Mottart. *Drieëntwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 164-168.

Brussel Vol Taal (2020). ‘Talige diversiteit op school – Hoe staan de leerkrachten in onze school tegenover de talige diversiteit?’. [Infographic].

- Danowitz, M.A. & F. Tuitt (2011). “Enacting Inclusivity Through Engaged Pedagogy: A Higher Education Perspective”. In: *Equity & Excellence in Education*, 44 (1), p. 40-56.
- Flower, L. & J.R. Hayes (1981). “A Cognitive Process Theory of Writing”. In: *College Composition and Communication*, 32 (4), p. 365-387.
- Gomes, C. (2019). ‘100 dagen HR. Een verbindende start is het halve werk’. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam. [Interne publicatie].
- Gomes, C. (2020). ‘I Belong here – Student Sense of belonging en de relatie met studiesucces’. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam. [Interne publicatie].
- Kuiper, C.A.J. (2019). “Schrijfvaardigheid bevorderen door middel van vakspecifieke genredidactiek”. In: *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 36 (4), p. 54-69.

Noot

- ¹ Tekst door Rivi Godfried, Evelyne van der Neut, Marina Admiraal, Ria Chin-Kon-Sung & Claudia Gomes.

Ronde 7

Annemarie Borst
De Haagse Hogeschool
Contact: a.borst@hhs.nl

Taalbewust onderwijs bij hbo-verpleegkunde

1. Inleiding

Bij de Haagse Hogeschool (HHs) hebben we een zeer diverse studentenpopulatie, met grote verschillen in (Nederlandse) taalvaardigheid. Om vertraging of uitval door tekortschietende taalvaardigheid te voorkomen, zet de Haagse Hogeschool in op taalbewust onderwijs (TBO). Onze opleiding is een voorloper in dit verandertraject. Met behulp van een Comenius *teaching fellowship* heb ik voor het studiejaar 2020-2021 de lessen ‘Medische Biologie’ (20 weken, semester 1, MC-toets) en ‘Klinisch Redeneren’ (10 weken, semester 2, verslag) voor tweedejaarsstudenten van de voltijdopleiding herschreven en uitgevoerd volgens de principes van taalontwikkelen lesgeven (TOL) (Borst 2023). Het effect van de aanpassingen in het onderwijs is op drie manieren onderzocht: